

Rolnicze spółdzielnie produkcyjne w 2013 roku – Najlepsza setka

Po raz czternasty Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy opracował ranking rolniczych spółdzielni produkcyjnych. Podstawowym celem rankingu jest prezentacja najlepiej funkcjonujących rolniczych spółdzielni w naszym kraju. Głównym kryterium rankingu była sytuacja ekonomiczna, wyrażona wskaźnikami dochodowości pracy, rentowności działalności gospodarczej, wydajności pracy oraz przychodami ogółem i indeksem tworzenia wartości.

W związku z publikacją rankingu, biorącym w nim udział rolniczymi spółdzielniom produkcyjnym, chcieliśmy pogratulować osiągnięć ekonomicznych i zajętych miejsc na „Liście 100”. Tradycyjnie również podziękowania należą się wszystkim osobom i instytucjom (KRS, KZR RSP, „Tęcza Polska”), które nieustannie, od pierwszej edycji wspierają to nasze wspólne przedsięwzięcie.

Biorąc pod uwagę fakt, iż ocena działalności w branży rolnej w ciągu jednego roku jest niekiedy obciążona pewnymi niedoskonałościami, na początku opracowania omówimy ranking z trzylecia tych RSP, które rokrocznie biorą w nim udział (tabela 5). Tak jak w przypadku głównego zestawienia, o miejscu na tej liście decydowała suma mierników syntetycznych z lat 2011-2013. Im była ona niższa, tym wyższa była pozycja spółdzielni w powyższym trzyleciu. W prezentowanej edycji rankingu przedstawiamy zestawienie obejmujące 25 takich spółdzielni, wobec 10 prezentowanych w latach poprzednich. Było to możliwe dzięki rosnącemu zainteresowaniu spółdzielców udziałem w rankingu. Niezmiennie w stosunku do poprzednich edycji w zastawieniu za okres 3 lat pozycję lidera utrzymuje RSP Hopkie z woj. lubelskiego mimo wyraźnie słabszych wyników w 2012 r. W stosunku do poprzedniego roku nie uległa zmianie pozycja wicelidera tego podrankingu – na drugim miejscu uplasowała się RSP Krzywa z woj. podlaskiego, mimo zajęcia dopiero dziewiątej lokaty w tegorocznym głównym zestawieniu. Natomiast na pozycję trzecią awansowała RSP Kujakowice Górne z województwa opolskiego, która w obecnym rankingu zajmuje pozycję wicelidera. Z uwagi na to, że wyniki tego zestawienia są znacznie bardziej miarodajne od jednorocznych, to każdej ze spółdzielni, która znalazła się w tym bardzo elitarnym towarzystwie, należą się szczególne gratulacje.

Uwarunkowania makroekonomiczne w 2013 roku

W 2013 r., w dalszym ciągu utrzymywały się niekorzystne uwarunkowania zewnętrzne i polska gospodarka rozwijała się wolniej niż w poprzednich latach. W rezultacie PKB był tylko o 1,6% większy niż w 2012 r. (wzrost w 2012 roku wyniósł 2,0%). Główną przyczyną spowolnienia była, trwająca ponad półtora roku, recesja w strefie euro, co zmniejszało możliwości eksportowe polskich przedsiębiorstw. Jednocześnie na niskim poziomie utrzymywał się popyt wewnętrzny.

Wzrost gospodarczy, choć był niewielki, to wykazywał rosnącą tendencję. Po zwiększeniu się PKB w pierwszym kwartale o 0,5% i w drugim o 0,8%, w trzecim wzrost wyniósł 1,9%, a w czwartym 2,7%. Poprawie uległy wskaźniki obrazujące sytuację makroekonomiczną. Dotyczy to szczególnie dynamiki produkcji przemysłowej, wyraźnie zwiększyła się także aktywność firm transportowych i

przedsiębiorstw handlowych. Pod koniec 2013 r. przełamany został spadkowy trend w budownictwie.

Negatywnie na gospodarkę oddziaływało spowolnienie spożycia indywidualnego i spadek nakładów na środki trwałe brutto, które uprzednio (do I kwartału 2012 r.) decydowały o skali wzrostu PKB. Spożycie indywidualne było zaledwie o 0,8 % większe niż w 2012 r. Potwierdzają to dane dotyczące sprzedaży detalicznej, która wzrosła o 1,6%. Przyczyną osłabienia spożycia było wysokie bezrobocie i pomimo bardzo niskiej inflacji – wolny wzrost wynagrodzeń realnych, przy stagnacji kredytów konsumpcyjnych.

Przeciętne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw wyniosło 3,8 tys. zł (brutto) i było realnie o 2% wyższe niż rok wcześniej, jednak w związku ze spadkiem liczby zatrudnionych realny fundusz wynagrodzeń zwiększył się tylko o 1%. Przeciętna nominalna emerytura i renta pracownicza wyniosła 1,9 tys. zł, a jej siła nabywcza zwiększyła się o 4,4%.

W 2013 r., w porównaniu z 2012 r., produkcja całego przemysłu wzrosła o 2,2%, w tym artykułów spożywczych o 2,5%, a budowlano-montażowa ograniczyła działalność

o 11%. W obu działach w drugim półroczu dynamika była wyraźnie wyższa.

Podobnie, jak w trzech ostatnich kwartałach 2012 r., podstawowym czynnikiem pozwalającym na utrzymanie tendencji wzrostowych naszej gospodarki stał się eksport netto. W 2013 r. wywóz towarów, liczony w euro, był o 6,5% większy niż rok wcześniej, a import o 0,7%. W kolejnym roku bardzo dobre wyniki notowano w wymianie produktów rolno-spożywczych.

Sytuacja gospodarcza Polski wyróżniała się korzystnie na tle krajów Unii Europejskiej. Wstępnie ocenia się, że w ubiegłym roku PKB krajów członkowskich był zbliżony do notowanego rok wcześniej, gdy wzrost ten wyniósł 0,1%, przy czym prawie połowa z nich nie zdołała osiągnąć poziomu rozwoju osiągniętego w 2012 r.

Z powodu niższych niż zaplanowano dochodów państwa z podatków, rząd został zmuszony do nowelizacji ustawy budżetowej. Założono bowiem, że w 2013 r. powinny one wzrosnąć o 7,5%, tymczasem obniżyły się o 2,7%. Z założeniami ustawy budżetowej minęła się również prognoza dotycząca inflacji, której średni roczny poziom miał wynieść 2,7%. Dwunastomiesięczny wskaźnik wzrostu cen wyniósł w grudniu 0,7%. Polska pozostaje więc w gronie krajów w UE o najniższym jej poziomie.

Koniunktura w rolnictwie

Globalna produkcja rolnicza zwiększyła się w ubiegłym roku o 1,5%, w tym produkcja roślinna odnotowała wzrost na poziomie 1%, a produkcja zwierzęca wzrosła o 2,2%. Po gorszym pod tym względem roku poprzednim rynkowe uwarunkowania produkcji rolniczej, przy wzroście jej wartości, poprawiły się. Wzrost cen skupu produktów rolnych był szybszy niż podwyżki cen środków produkcji, których ceny uległy nieznacznej korekcie. Ceny skupu podstawowych produktów rolniczych w relacji 12-miesięcznej (XII.13/XII.12) wzrosły o 4,5%, podczas gdy ceny detaliczne środków produkcji w tym czasie zmalały o 0,3%. Skumulowany wskaźnik nożyc cen wyniósł więc 104,8 punktu, w stosunku do 96,6 punktu w roku poprzednim.

Tempo wzrostu cen środków produkcji malało drugi rok z kolei, a w czwartym kwartale nastąpił spadek ich cen, głównie z powodu obniżki cen nawozów mineralnych (spadek o 5,4%). Niższe ceny producenci rolni płacili także za bezpośrednie nośniki energii (o 1,4%) oraz materiały budowlane (o 0,3%). Dynamika wzrostu cen pozostałych środków produkcji także była znacznie mniejsza. W relacji 12-miesięcznej ceny pestycydów oraz maszyn i urządzeń podniosły się o 2,2 i 3,5%. Cały okres, począwszy od 2010 r., należy również uznać za bardzo korzystny dla rolnictwa, bowiem ceny otrzymywane przez rolników rosły znacznie szybciej niż ceny środków produkcji; skumulowany wskaźnik nożyc cen dla lat 2010-2013 wyniósł 122,7.

Tabela 1

**Skumulowane wskaźniki zmian cen w latach 2011-2013
(grudzień roku poprzedniego = 100)**

Wyszczególnienie	2013	2012	2011	XII 2010 = 100%
Środki produkcji	99,7	103,0	108,4	115,5
w tym nawozy mineralne	94,6	104,9	118,6	115,3
pestycydy	102,2	103,0	100,1	108,3
bezp. nośniki energii	98,6	100,9	112,0	124,6
maszyny	103,5	105,0	105,4	118,7
materiały budowlane	99,7	101,3	106,4	110,9
Nożyce cen koszyka skupu	104,8	96,6	108,7	122,7
Koszyk skupu	104,5	99,5	117,8	141,8
w tym pszenica	74,8	133,9	97,4	161,4
żyto	76,0	93,5	129,2	188,5
jęczmień	88,8	114,2	116,7	198,6
kukurydza	79,2	118,4	100,8	143,2
ziemniaki	125,6	122,3	91,9	145,1
bydło	92,7	103,6	123,1	131,5
trzoda chlewna	98,5	96,1	143,3	136,1
drób	98,3	93,6	127,9	122,0
cielęta	89,7	108,5	132,6	101,3
mleko	122,4	97,2	109,3	146,7

Źródło: Rynek Rolny nr 6/2014 r.

O wzroście cen skupu podstawowych surowców rolniczych w ciągu 2013 r. zadecydowały znaczne podwyżki cen skupu mleka oraz ziemniaków, które z nadwyżką skompensowały spadki cen zbóż oraz żywca.

Zmniejszenie cen skupu zbóż w 2013 r. o 11-25%, mimo nieco mniejszych niż przed rokiem zbiorów i niższego popytu, nastąpiło pod wpływem skokowych spadków cen na rynkach światowych, wywołanych znacznie lepszymi zbiorami zarówno pszenicy, jak i zbóż paszowych w głównych rejonach produkcyjnych świata i presją ich podaży. Zboża pozostały drogie, zwłaszcza w relacji do drobiu, ale również innych rodzajów żywca, mimo znaczącego zmniejszenia po trzech latach bardzo wysokich cen. Nominalny wzrost cen zbóż w 4-leciu 2010-2013 wyniósł od ok. 43% (kukurydza) do 89-99% (żyto, jęczmień), a wzrost realny od ok. 28% do 78%.

Spadek cen skupu żywca w okresie od grudnia 2012 r. do grudnia 2013 r. był znacznie mniejszy i wahał się od 1,5-1,7% (trzoda chlewna, drób) do 7,3% (bydło). Również w trzech poprzednich latach ceny skupu żywca, zwłaszcza drobiowego, rosły znacznie wolniej niż zbóż. W rezultacie nominalny wzrost cen skupu drobiu w 4-leciu 2010-2013 wyniósł zaledwie 22%, bydła 31,5%, a trzody chlewnej 36,1%. Realny wzrost cen żywca wyniósł więc odpowiednio: 9,4, 17,8 i 21,9%.

W 2013 r. wzrosły natomiast ceny skupu mleka, które w grudniu 2013 r. były o 22,4% wyższe niż w grudniu 2012 r. Mleko należało do najszybciej drożejących produktów rolniczych także w 4-leciu 2010-2013, mimo niewielkiego spadku cen w 2012 r. Ceny skupu mleka wzrosły w tym czasie nominalnie o 46,7%, a realnie o 31,5%.

Drastyczny spadek powierzchni uprawy i zbiorów ziemniaków spowodował, że ceny skupu w grudniu 2013 r. były o 25,6% wyższe niż przed rokiem. Wzrost ich cen w 4-leciu 2010-2013 był zbliżony do podwyżek cen mleka (45,1% nominalnie i 30,1% realnie), ale ustępował wzrostom cen większości zbóż.

Wskaźniki obrazujące zmiany rynkowych uwarunkowań produkcji w rolnictwie w latach 2011-2013

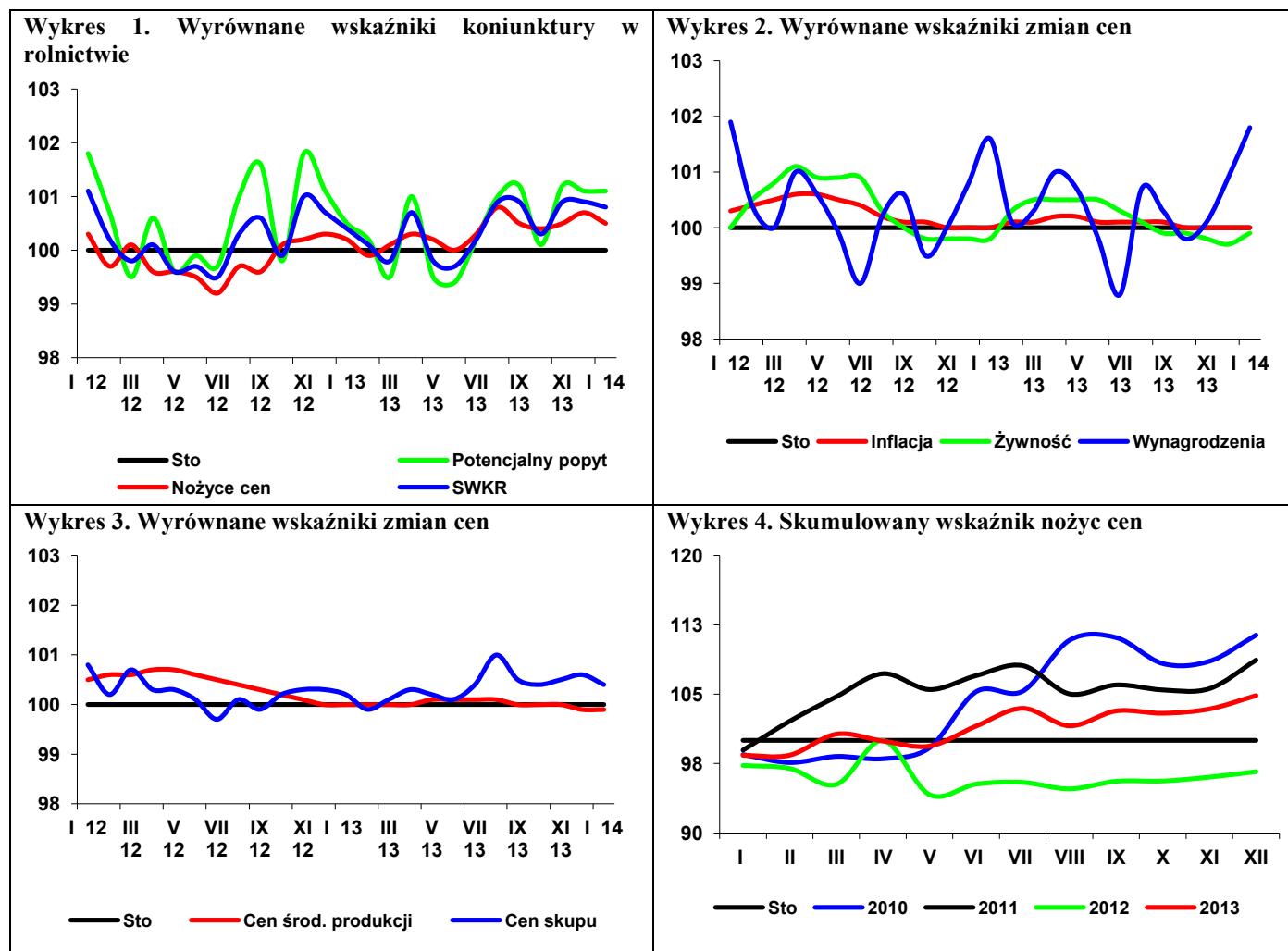

Tabela 2

Ceny skupu płodów rolnych w latach 2011-2013 (dane z miesiąca grudnia w zł)

Lata	Pszenica (dt)	Żyto (dt)	Jęczmień (dt)	Kukurydza (dt)	Ziemniaki (dt)	Bydło (kg)	Trzoda chlewna (kg)	Drób (kg)	Cielęta (kg)	Mleko (l)
2013	76,05	56,85	75,95	63,23	50,40	6,10	5,28	4,0	9,69	1,54
2012	101,68	74,81	85,56	87,19	40,12	6,58	5,36	4,0	10,80	1,25
2011	75,91	79,99	74,94	68,61	32,80	6,35	5,57	4,3	9,95	1,29

Źródło: G. Makowska i in., „Skup i ceny produktów rolnych w 2013 r.”, GUS, Warszawa 2014.

Wyniki ekonomiczne spółdzielni

Na wstępie analizy wyników ekonomicznych należy podkreślić, że wyraźnie zwiększyła się w ciągu ostatnich lat liczba spółdzielni, które uczestniczyły w rankingu rokrocznie. Widać to szczególnie na przykładzie paneli trzyletnich, które powstają na potrzeby niniejszej analizy. W 2011 r. analizą objęto 84 spółdzielnie, w 2012 r. panel liczył 86 RSP, natomiast w ostatnim roku było to już 93. Prawidłowość ta jest dla nas potwierdzeniem podstawowego celu rankingu, a mianowicie stworzenia wiarygodnego narzędzia dla samych spółdzielców, które umożliwią im porównywanie się do wyróżnionych w ten sposób liderów oraz śledzenia zmian w całej zbiorowości RSP.

Zaprezentowane w tabeli 3 i 4 wskaźniki ekonomiczno-finansowe dowodzą pogorszenia się sytuacji ekonomicznej w spółdzielniach. Słabsze dane były tym bardziej widoczne ze względu na dość korzystne wyniki w ciągu ostatnich 3 lat. Sytuacja ta miała miejsce, mimo że nie można mówić o załamaniu koniunktury na rynkach rolnych, bowiem skumulowany wskaźnik nożyc cen w 2013 r. uległ rozwarciu. Jak okazuje się, nie jest on jednak miarą doskonałą, bo jeśli przyjrzeć się głębiej uzyskanym wynikom na tle koniunktury na poszczególne płody rolne gorsze dane w spółdzielniach można tłumaczyć kryzysem cen na rynku zbóż. W latach poprzednich, gdy zboża osiągały rekordowe ceny, mimo odczuwalnego spowolnienia gospodarczego, spółdzielnie notowały wyraźnie lepsze wyniki. W 2013 r. ceny zbóż wyraźnie się obniżyły, a wraz z nimi obserwujemy pogorszenie się wskaźników ekonomicznych w RSP. Wskaźnik dochodowości działalności gospodarczej obniżył się w stosunku rok do roku o 4,2 p.p., a w stosunku do 2011 r. o 5 p.p. Podobnie wyraźnemu spadkowi uległ wskaźnik wartości dodanej; w relacji do 2012 roku obniżył się on o 3,2 p.p., a o 7,3 p.p. w stosunku do wartości z 2011 r.

Na sytuację dochodową spółdzielni zawsze znaczący wpływ miała wysokość strumienia wsparcia budżetowego w postaci płatności bezpośrednich. Co wielokrotnie podkreślano w poprzednich latach, otrzymywane wsparcie przez spółdzielnie zawsze w gorszych okresach miał stabilizujący wpływ na wyniki. Tak było również w ostatnim roku, zwłaszcza że otrzymywane subsydia, licząc łącznie płatność podstawową i uzupełniającą, wzrosły w stosunku do 2012 r. o 2,8% na skutek korzystnego kursu złotego. Efektem tego jest wzrost udziału dotacji w dochodzie spółdzielni z 42,4% do 49,1%, a więc o 6,7 p.p..

Niższa niż w latach ubiegłych rentowność spółdzielni odbiła się wyraźnie w 2013 r. na wskaźnikach wydajności pracy. Wydajność ta mierzona wartością dodaną

na osobę zatrudnioną obniżyła się w ciągu ostatnich 3 lat o 3%, przy czym w ostatnim roku był to spadek o 13%. Obniżył się również wskaźnik dochodowości pracy członka w spółdzielniach, z 70,7 tys. zł za osobę w 2012 r. do 52,8 tys. zł w 2013 r., a więc o 25%.

Wraz ze spadkiem dochodowości pracy w RSP ograniczono również zatrudnienie. Liczba pracujących w przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych obniżyła się w stosunku do roku poprzedniego o 4%, jednak zatrudnienie w 2013 r. było wyższe niż w 2011 r. Widać więc, że spółdzielnie nie były w stanie ograniczyć nakładów pracy współmiernie do osiąganych wyników. Prawdopodobnie uczynią to w dłuższym okresie i zaobserwujemy to w kolejnych latach. Wysoki stan zatrudnienia jest jednak w sytuacji pogorszenia koniunktury jedną z największych bolączek gospodarstw spółdzielczych, bowiem gwarantując pracę swoim członkom, nie mogą być one w tej dziedzinie tak elastyczne jak inne typy gospodarstw wielkoobszarowych prowadzone w formie spółek prawa handlowego.

Tabela 3

Sytuacja ekonomiczno-finansowa RSP w latach 2011-2013
(panel 93 badanych RSP)

Wyszczególnienie	Lata:			$\frac{2013}{2011} \times 100$
	2011	2012	2013	
Przeciętny obszar (ha UR)	550	547	543	98,87
Przychody ogółem na 1 ha UR (tys. zł)	10,94	12,23	11,56	105,67
Pracujący na 100 ha UR (osoby)	4,49	4,87	4,68	104,23
Wydajność pracy – wartość dodana (tys. zł/osobę)	88,8	99,4	86,1	97,00
Wskaźnik wartości dodanej (%)	41,64	41,77	34,32	92,77
Wskaźniki dochodowości:				
- pracy członka (tys. zł/osobę)	63,0	70,7	52,8	83,77
- działalności gospodarczej (%)	27,54	26,78	22,57	81,95
Indeks tworzenia wartości (krotność)	0,50	1,41	0,57	114,95
Wskaźnik generowania gotówki operacyjnej (%)	14,02	13,61	9,82	70,07
Stopa inwestycji (%)	1,55	1,91	2,11	136,13

Źródło: Ranking RSP 2011 r., 2012 r. i 2013 r.

Na pogorszenie sytuacji finansowej spółdzielni wskazuje również poziom wskaźnika generowania gotówki operacyjnej. Od 2011 r. wskaźnik ten uległ obniżeniu o 30%, przy czym największy wpływ na tak znaczącą obniżkę miała sytuacja RSP w 2013 r. Ze względu na to, że wskaźnik ten informuje o wysokości nadwyżki operacyjnej w stosunku do przychodów spółdzielni, możemy mówić o poważnym ograniczeniu zasobu wolnych środków, mimo niewiele mniejszej sprzedaży. Sytuacja ta, jeśli się utrzyma, może mieć przełożenie na zmniejszenie aktywności inwestycyjnej tej grupie gospodarstw. Znacznie słabiej dla badanej zbiorowości spółdzielni wypadł przeciętny wskaźnik indeksu tworzenia wartości.

Wyniósł on 0,57, a to oznacza, że rentowność kapitału własnego była niższa niż jego koszt. Wszystkie te informacje sprowadzają się zatem do jednego stwierdzenia, że spółdzielnie roku 2013 nie mogą zaliczyć do wyjątkowo udanych.

Od wielu już lat niezmiennie w analizie rankingu monitorowany jest zasób posiadanej ziemi w spółdzielniach. Rokrocznie zestawienia te wykazują ubytek tego podstawowego czynnika produkcji w rolnictwie. Trendu tego nie były w stanie zatrzymać nawet lata dobrej koniunktury. Trudno więc się dziwić, że w zdecydowanie gorszych uwarunkowaniach ostatniego roku spółdzielnie znacznie częściej pozbywały się gruntów. Tylko w 2013 r. przeciętna spółdzielnia pozbyła się 4 ha gruntów, podczas gdy w latach 2011-2013 było to już 7 ha, a więc powyżej 1%.

Oczywiście nie wszystkie RSP pomniejszyły zasoby ziemi. W ostatnim roku 24 z nich (25%) zasoby te powiększyło. Znacząca grupa spółdzielni, bo 37% utrzymała posiadany stan (43 spółdzielnie). Pozostała jednak grupa 35 spółdzielni pomniejszyła zasoby gruntów niejednokrotnie na znaczącą skalę, bo powyżej 10% dotychczasowej powierzchni. Licząc średnią tylko dla grupy spółdzielni pozbywających się gruntów, okazało się, że przeciętnie takie zmniejszenie wyniosło 20 ha, podczas gdy średnia dla grupy powiększającej zasoby ziemi wyniosła 16 ha.

W 2013 roku, na skutek niższych cen zbóż i rzepaku, obniżyły się przychody ze sprzedaży w spółdzielniach. Negatywnie wpłynęło to na wskaźnik produktywności ziemi. Przeciętne przychody w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych wyniosły 11,5 tys. zł, podczas gdy rok wcześniej kształtowały się one na poziomie 12,2 tys. zł/ha. Należy jednak zauważyć że w ostatnim trzyleciu spółdzielnie poprawiły wskaźnik produktywności ziemi, gdyż w 2011 r. wynosił on 10,9 tys. zł /ha.

Ostatni rok analizy był rokiem pogorszenia się sytuacji ekonomicznej w RSP, mimo tego gospodarstwa spółdzielcze nie przerwały zapoczątkowanego w ostatnich latach procesu modernizacji potencjału wytwórczego. Stopa inwestycji w 2013 r. wyniosła 2,11, a więc inwestycje były dwukrotnie wyższe niż poziom odpisów amortyzacyjnych. Wzrost tego wskaźnika w ostatnim trzyleciu wyniósł 36%, ale ten trend został zapoczątkowany o wiele wcześniej, bo w 2009 r. Niestety, spółdzielnie pod względem prowadzonych inwestycji również nie są grupą jednorodną. W 2013 r. 16% spółdzielni nie inwestowała w ogóle.

W stosunku do poprzednich lat można stwierdzić, że odsetek ten jest w zasadzie stały i w przeważającej części dotyczy spółdzielni w likwidacji, wyprzedających majątek. Do grupy prowadzących inwestycje, ale na ograniczoną skalę nie przekraczającą wysokości odpisów amortyzacyjnych, zakwalifikować można połowę z badanych RSP. Dalsze 34% (32 spółdzielnie) to grupa charakteryzująca się rozszerzoną stopą reprodukcji majątku; średnia wartość wskaźnika dla tej grupy to 3,7. Ponieważ stopa inwestycji nie uwzględnia środków trwałych wykorzystywanych w spółdzielniach w ramach leasingu, postanowiono rozszerzyć o ten zakres ankietę w 2013 r. Z zebranych danych wynika, że co 10 spółdzielnia korzystała z tej formy finansowania inwestycji (13 RSP). Spółdzielnie wykorzystujące leasing w większości przypadków posiadały rozszerzoną stopę inwestycji (53%), dalsze 5 RSP miało zawężony poziom reprodukcji majątku, a w jednej z nich leasing okazał się jedyną formą modernizacji potencjału wytwórczego. Uzupełniając tą analizę o te dane, okazało się, że skala inwestycji jest znacznie większa; przeciętna wartość umowy leasingowej opiewała na 259 tys. zł.

Zawsze obok danych dotyczących prowadzonych inwestycji dobrym wskaźnikiem dotyczącym potencjału rozwojowego spółdzielni jest wysokość opłaty pracy własnej. Zawsze problem ten pogłębiał się wraz z pogorszeniem sytuacji ekonomicznej. Tak było i w 2013 r., choć odsetek spółdzielni „przejadającej majątek” nie był jednak aż tak znaczący, bo dotyczył 10% badanych jednostek, wobec 3,5% w roku 2012. Kolejną grupą, którą należy rozróżnić, były spółdzielnie, które konsumowały cały wypracowany zysk; takie przypadki stanowiły w 2013 r. 16%, a w 2012 r. było ich 10%. Podsumowując można stwierdzić, że spółdzielnie, które realizowały odpowiedzialną politykę płacową, mimo gorszych wyników w ostatnim roku, były w zdecydowanej większości, stanowiły bowiem 74% całej zbiorowości.

Wyniki a ukierunkowanie produkcyjne

Na potrzeby rankingu grupowania spółdzielni dokonuje się według dominujących kierunków produkcyjnych, tzw. ukierunkowania produkcyjnego (UP). W rankingowej ankiecie każda spółdzielnia określiła sama, na podstawie dominującej wartości sprzedaży, jakie ukierunkowanie w danym roku w niej dominowało. Tak jak w latach ubiegłych, analizie poddano trzy główne kierunki działalności, wyróżniając grupę spółdzielni roślinnych (uprawy polowe, warzywnictwo, ogrodnictwo), zwierzęcych (chów i hodowla zwierząt) oraz wielostronnych (uprawy polowe połączone z chowem zwierząt). Finalnie zbiorowość do analiz stanowiły 91 RSP, które w latach 2011-2013 nieprzerwanie brały udział w rankingu, w tym 52 o ukierunkowaniu roślinnym, 15 – o ukierunkowaniu zwierzęcym i 24 – prowadzących działalność wielostronną.

Spółdzielnie o ukierunkowaniu zwierzęcym w ostatnim trzyleciu były wymieniane jako najmniej dochodowe ukierunkowanie. W ostatnim roku nie uległo to zmianie, jednak spadek dochodowości działalności w tej grupie jako jedynej praktycznie był nie zauważalny. Wskaźnik dochodowości działalności gospodarczej obniżył się, co prawda, w stosunku do roku poprzedniego o 0,2 p.p., ale wskaźnik wartości dodanej wzrósł w tym okresie o 0,6 p.p.. Spółdzielnie o ukierunkowaniu zwierzęcym w największym stopniu spośród omawianych trzech grup zredukowały nakłady pracy. Spowodowało to wzrost wydajności pracy i ograniczenie spadku jej dochodowości w 2013 r. RSP zwierzęce były jednak grupą, gdzie najintensywniej ograniczano powierzchnie gruntów rolnych; w ostatnim roku przeciętnie było to aż 10 ha. Niepokojący w tej grupie spółdzielni był również poziom indeksu tworzenia wartości, który wskazywał na dalece niesatysfakcjonujący poziom rentowności kapitału. Ponownie obniżył się również udział nadwyżki operacyjnej w sumie przychodów tej grupy RSP, o 1 p.p. i był najniższy w ostatnim trzyleciu. Na uwagę w tej grupie spółdzielni zasługuje jednak wysoki i utrzymujący się od dłuższego czasu poziom inwestycji, które świadczą o modernizacji potencjału produkcyjnego. Nieustannie spadające ceny zbóż, przy stabilnych cenach za żywiec wieprzowy i drobiowy, są szansą tej grupy na odwrócenie relacji ekonomicznych w najbliższej przyszłości.

Grupa RSP o ukierunkowaniu wielostronnym (roślinnym i zwierzęcym) w większym stopniu odczuła zmiany wskaźników niż spółdzielnie nastawione wyłącznie na produkcję zwierzęcą. W 2013 r. odnotowano u nich spadek wartości dodanej o 1,4 p.p. i dochodowości działalności na poziomie 0,5 p.p. Choć nie były to zmiany

znaczące, to kontynuują one trend zapoczątkowany w 2012 r. W spółdzielniach wielostronnych nie zaobserwowano wielkich różnic w dziedzinie nakładów pracy, spadła natomiast jej wydajność wyrażona wskaźnikiem wartości dodanej. Wyraźnie mniejsza była również dochodowość pracy w ostatnim trzyleciu; średnia obniżyła się o 9%, przy czym w ostatnim roku o 13%. Warty podkreślenia jest to, że w grupie spółdzielni wielostronnych zaobserwowano najmniejszy ubytek obszaru ziemi, bo około 2 ha rocznie. Ograniczanie powierzchni jest jednak i w tych RSP trwałym procesem. W 2013 r. w grupie RSP wielostronnych wzrósł wskaźnik generowania gotówki, dalej jednak przeciętny poziom nadwyżki operacyjnej nie przekroczył 8% przychodów ze sprzedaży i stąd należy uznać go za stosunkowo niski. Nieakceptowalny dla spółdzielców tej grupy powinien być również indeks tworzenia wartości, który mówi o niskiej stopie rentowności kapitału. Spółdzielnie wielostronne miały ponadto najniższy poziom stopy inwestycji, utrzymywały jednak reprodukcję rozszerzoną. Należy tu jednak zaznaczyć, że stopa ta nie obejmuje nakładów na leasing, który był w tych spółdzielniach bardzo rozpowszechniony. Co czwarta spółdzielnia korzystała z tej formy finansowania środków trwałych, a przeciętna wartość takiej umowy to 204 tys. zł. Można zatem stwierdzić, że również w grupie RSP o ukierunkowaniu wielostronnym widoczny był proces modernizacji majątku. Trzeba również podkreślić, że w 2013 r., to właśnie ta grupa znalazła się w najlepszej sytuacji ekonomicznej dzięki umiejętnemu łączeniu dwóch kierunków produkcji.

Ukierunkowanie roślinne było tradycyjnie najczęściej reprezentowanym kierunkiem wśród spółdzielni biorących udział w rankingu. W ostatnim roku była to ponad połowa uczestników. Spadek cen zbóż i rzepaku dotknął te spółdzielnie w największym stopniu, co jest widoczne w prezentowanych wskaźnikach. Dochodowość działalności gospodarczej obniżyła się w stosunku rok do roku o 25%. W przypadku wskaźnika wartości dodanej tych spółdzielni spadek wartości wyniósł 4 p.p., wyraźnie spadły również przychody, zarówno ogółem, jak i te, które wyrażają produktywność ziemi. W spółdzielniach roślinnych znacznie szybciej niż w innych kierunkach produkcji ograniczono zatrudnienie. Działania te jednak nie miały większego wpływu na spadek wydajności pracy, jak i jej dochodowości, których to wartości w 2013 r. obniżyły się odpowiednio o: 19% i 33%. W 2013 r. w tej grupie indeks tworzenia wartości był najniższy w całym trzyleciu i wskazywał na niesatysfakcjonujący poziom rentowności kapitału własnego. Wskaźnik generowania gotówki, mimo że pozostawał na najwyższym poziomie wśród wszystkich porównywanych grup, to w ostatnim roku zanotował spadek o 7,4 p.p. Należy jednak podkreślić, że mimo gorszych danych za 2013 r. spółdzielnie roślinne w 90% przypadków osiągnęły zysk po odliczeniu opłaty pracy własnej członków, a zatem w zdecydowanej przewadze odpowiedzialnie kreowały swoją przyszłość. RSP roślinne przejawiały również dużą aktywność w dziedzinie inwestycji, chętniej przy tym korzystając z zewnętrznych źródeł ich finansowania. Korzystanie z usług firm leasingowych w tej grupie ujawniła co 10 RSP. W perspektywie kolejnych lat spółdzielnie te, aby osiągnąć lepsze wyniki ekonomiczne, będą prawdopodobnie zmuszone prowadzić bardziej drastyczną politykę cięcia kosztów, wobec nikłych perspektyw powrotu rekordowo wysokich cen zbóż.

Tabela 4

Sytuacja ekonomiczno-finansowa RSP wg ukierunkowania produkcyjnego
w latach 2011-2013

Wyszczególnienie	RSP wg kierunku produkcji								
	roślinny (panel 52 RSP)			zwierzęcy (panel 15 RSP)			wielostronny (panel 24 RSP)		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Przeciętny obszar (ha UR)	596	592	590	623	620	610	410	408	406
Przychody ogółem na 1 ha UR (tys. zł)	8,2	9,4	8,2	17,9	20,0	19,9	7,7	8,7	8,4
Pracujący na 100 ha UR (osoby)	3,5	3,6	3,4	6,6	6,4	6,1	4,9	5,0	4,9
Wydajność pracy – wartość dodana (tys. zł/osobę)	108,3	125,6	101,7	66,9	72,0	77,8	62,0	65,3	61,2
Wskaźnik wartości dodanej (%)	44,1	45,5	41,5	33,0	30,4	31,0	44,1	43,0	41,6
Wskaźniki dochodowości:									
- pracy członka (tys. zł/osobę)	77,9	88,1	59,0	45,6	56,8	52,3	43,2	45,4	39,4
- działalności gospodarczej (%)	30,0	30,4	23,1	20,2	18,0	17,8	28,9	26,1	25,6
Indeks tworzenia wartości (krotność)	0,75	2,20	0,63	0,19	0,73	0,33	0,20	0,21	0,67
Wskaźnik generowania gotówki operacyjnej (%)	19,6	19,5	12,1	9,0	7,0	6,0	10,5	6,0	7,9
Stopa inwestycji (%)	1,70	1,75	2,23	1,31	2,01	2,05	1,29	1,76	1,20

Źródło: Ranking RSP 2011 r., 2012 r. i 2013 r.

Tabela 5

Podranking 25 najlepszych rolniczych spółdzielni produkcyjnych w latach 2011-2013

Pozycja wg miernika syntetycznego	3 lata	2013	Nazwa przedsiębiorstwa		UP	Wskaźniki dochodowości:						Wskaźnik generowania gotówki operacyjnej	Wydajność pracy	Dochód ogółem		Indeks tworzenia wartości		Pracujący		Pow. użytków rolnych	Wsk. Bonitacji gleb	Zestawienie pozycji rankingowych z lat 2011-2013						Suma miernika syntetycznego w 3-leciu
						pracy		działaln. gospod.		Wskaźnik wartości dodanej								Przeciętne w roku	w tym członkowie			2011	2012	2013				
						zł	poz.	%	poz.	%	poz.														%	tys. zł/os.	poz.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	1	
1	1	RSP Hopkie	Lubel	R	162 903	2	35,05	18	50,43	28	31,50	169,0	8	5 050,0	4	3,32	7	43,0	31,0	985	1,49	1	58	11	126	1	42	226
2	9	RSP Krzywa	Podlas	R	166 545	1	23,40	70	32,66	101	15,05	235,7	2	1 858,0	16	1,57	29	11,0	11,0	592	0,84	3	73	3	77	9	120	270
3	2	RSP Kujakowice Górne	Opol	M	112 185	8	39,33	4	52,69	19	25,17	135,3	16	3 029,0	10	2,80	9	30,0	27,0	990	0,95	18	159	5	100	2	56	315
4	7	SPR Wierzbnik	Opol	R	137 417	6	33,46	19	51,70	25	18,64	212,3	3	1 649,0	22	0,78	46	12,0	12,0	627	1,27	2	60	21	160	7	117	337
5	5	RSP Gronowice	Opol	R	141 444	5	40,87	2	53,29	15	33,73	184,4	7	1 273,0	38	4,40	1	9,0	9,0	479	0,81	14	134	10	124	5	88	346
6	11	RSP Stara Kamienica	DolŚlą	R	119 786	7	24,52	65	42,12	61	17,43	205,8	5	1 677,0	21	1,69	25	14,0	14,0	984	0,89	20	161	1	59	11	126	346
7	3	RKS Bądecz	WielPol	Z	148 351	3	25,29	64	35,77	88	19,62	209,8	4	8 456,0	1	4,27	2	57,0	57,0	2 283	0,89	22	163	22	166	3	76	405
8	29	RSP Rostkowice	Opol	R	68 625	32	31,06	29	51,99	23	10,15	114,9	32	1 098,0	51	0,70	55	16,0	16,0	362	1,57	8	100	6	101	29	215	416
9	27	RSP Ponięcice	Śląsk	R	109 222	9	20,61	80	35,37	89	8,56	187,4	6	983,0	54	0,53	63	9,0	9,0	542	1,48	9	109	7	109	27	206	424
10	33	RSP Wydwowice	Opol	R	62 231	44	19,74	86	38,94	77	9,38	122,8	24	4 045,0	5	0,22	79	65,0	65,0	3 637	0,79	4	76	9	124	33	238	438
11	23	RSP Rudziczka	Opol	R	88 500	17	21,95	76	40,46	69	21,76	163,2	9	1 062,0	52	1,81	21	12,0	12,0	513	1,44	16	149	12	127	23	170	446
12	10	RSP Rusocin	Opol	R	79 261	23	29,57	37	48,29	36	21,47	129,4	18	1 823,0	18	1,83	20	23,0	23,0	808	1,16	11	122	35	208	10	124	454
13	18	SPR Łaszczówka	Lubel	R	79 588	22	32,96	21	49,38	31	19,34	119,2	26	1 353,0	33	2,20	14	17,0	17,0	671	1,19	35	220	20	156	18	143	519
14	31	RSP Smardy Górne z/s Unieszów	Opol	R	64 923	39	31,93	25	52,40	21	19,45	106,5	37	844,0	60	1,19	36	13,0	13,0	503	1,11	26	172	15	137	31	226	535
15	25	RSP Miejsce Odrzańskie	Opol	R	68 526	33	30,24	36	47,07	40	18,82	106,7	36	1 302,0	36	1,71	24	19,0	19,0	487	1,32	42	244	14	127	25	185	556
16	14	RSP NADBUZANKA Kryłów	Lubel	R	97 154	13	25,83	60	66,22	1	30,90	249,1	1	1 263,0	39	1,93	17	13,0	13,0	451	1,29	32	212	38	211	14	135	558
17	43	RSP XXXLECIA DOLNEGO ŚLĄSKA Czernica	DolŚlą	R	62 923	42	30,44	34	57,28	5	15,01	118,4	27	818,0	66	0,49	67	13,0	13,0	356	1,48	27	175	16	138	43	258	571
18	30	RSP Boguchwałów	Opol	R	85 800	18	28,49	41	47,74	39	22,23	143,8	11	429,0	97	0,78	47	5,0	5,0	264	1,69	13	129	40	218	30	225	572
19	28	RSP NOWE ŻYCIE Przewozy	Święt	M	65 714	36	30,93	30	45,54	44	9,51	96,8	48	1 840,0	17	0,50	66	28,0	28,0	719	1,13	29	190	24	173	28	209	572
20	20	SPR DIAMENT Ofinów	MaloPol	Z	142 300	4	13,85	110	40,71	67	12,36	116,2	30	1 423,0	32	2,63	11	36,0	10,0	617	1,09	53	280	13	127	20	165	572
21	12	RSP JEDNOŚĆ Rów	ZachPom	R	69 340	31	35,11	17	49,32	33	21,04	97,4	46	3 259,0	8	1,97	16	47,0	47,0	1 587	0,93	68	337	8	119	12	126	582
22	56	RSP Maniów Wielki	DolŚlą	R	50 889	57	19,78	85	55,64	8	22,03	143,1	12	458,0	93	0,75	52	9,0	9,0	359	1,44	10	113	25	179	56	301	593
23	42	SGR Bliszczycze	Opol	R	55 700	51	38,92	6	57,51	4	23,58	82,3	60	557,0	84	1,37	32	10,0	10,0	239	1,15	24	171	31	195	42	258	624
24	75	SPR Bodzanów	Opol	R	45 875	65	12,14	116	30,46	107	9,70	115,1	31	734,0	72	-0,11	103	16,0	16,0	778	1,46	15	142	19	152	75	342	636
25	37	RSP Biskupów	Opol	R	73 000	29	23,85	67	41,46	63	16,82	126,9	21	730,0	73	0,62	60	10,0	10,0	523	1,28	28	176	37	210	37	253	639

Jak powstał ranking?

Do sporządzenia rankingu wykorzystano opracowaną w Instytucie ankietę. Formularze ankiet przesłano pocztą do poszczególnych spółdzielni. Na ogół ankietę wypełniano w dziale księgowości spółdzielni. Odbywało się to poprzez przeniesienie danych liczbowych z odpowiednich pozycji sprawozdań finansowych GUS do kwestionariusza ankiety. Jedynie niewielki zakres informacji statystycznych pochodził bezpośrednio z ewidencji księgowej. Następnie, dane źródłowe zawarte w ankietach poddano w IERiGŻ-PIB wielostopniowej weryfikacji. Dane budzące wątpliwości konsultowano telefonicznie z pracownikami spółdzielni. Dotyczyły one przede wszystkim dużej niejednorodności podawania informacji, głównie o należnych za 2013 r. dopłatach bezpośrednich i innych formach wsparcia budżetowego. Ujednolicenie sposobu zapisu danych wymagało bardzo dużego nakładu pracy zespołu przygotowującego ranking. W zamian otrzymano bardzo solidną i porównywalną bazę danych. W ten sposób zabezpieczono wysoki poziom wiarygodności otrzymanych materiałów wykorzystanych do sporządzenia rankingu.

Zaprezentowany w rankingu spółdzielczym zestaw wskaźników i mierników jest zbliżony do zastosowanego w rankingu 300 najlepszych przedsiębiorstw rolniczych kraju, głównie popegeerowskich. Jedynie trzy z nich są odmienne, gdyż opracowano je na bazie wypracowanego dochodu ogólnego, kategorii ekonomicznej specyficznej dla formy spółdzielczej. Należą do nich wskaźniki i jeden miernik: dochodowości pracy członków spółdzielni, dochodowości działalności gospodarczej i dochód ogólny w przeliczeniu na spółdzielnię. W ten sposób uzyskano możliwość porównań między tymi formami gospodarowania i to zarówno w odniesieniu do pojedynczych przedsiębiorstw, wskaźników, jak i w zestawieniach zbiorczych. Jednocześnie przedstawiony zestaw wskaźników w miarę wiernie odzwierciedla położenie majątkowe i finansowe oraz efektywność działalności spółdzielni. Wskaźniki te mogą więc zaspokoić również potrzeby informacyjne szerokiego kręgu instytucji potencjalnie zainteresowanych perspektywami rozwoju spółdzielni.

Do relacji poszukiwanych przez otoczenie można zaliczyć wskaźniki: wartości dodanej, dochodowości i wydajności pracy, płynności finansowej czy też tworzenia wartości oraz poziomu zatrudnienia. Z drugiej strony, w zestawie wskaźników i mierników znajdują się podstawowe oceny o charakterze mikroekonomicznym, które stanowić powinny przedmiot zainteresowania przede wszystkim spółdzielców i ich menedżerów, jak również bezpośrednich partnerów rynkowych.

Zdecydowana większość mierników i wskaźników odnosi się do sfery najbardziej syntetycznych kategorii ekonomiczno-finansowych. Natomiast ranking nie zawiera wskaźników techniczno-produkcyjnych. Nie umożliwia pokazania osiągnięć w zakresie wydajności jednostkowych zwierząt lub plonów roślin. Wydajności te często są na bardzo wysokim poziomie, ale nie zawsze przekładają się pozytywnie na dobre efekty finansowe typu dochód, zysk czy też dochodowość lub rentowność.

Ranking zawiera zestawienie 100 najlepszych rolniczych spółdzielni pod względem sytuacji ekonomicznej. Spółdzielnie uporządkowane zostały metodą rangowania, a więc jedną z najprostszych metod syntetycznej oceny pozycji jednostek na tle badanej zbiorowości. Metoda ta sprowadza się do kolejnego porządkowania obiektów według wybranych cech i zsumowania zajmowanych pozycji dla poszczególnych sortowań. Najniższa wartość uzyskanej sumy pozycji w badanej zbiorowości wskazuje na najlepszą sytuację jednostki, zaś najwyższa oznacza sytuację najgorszą.

Do sporządzenia listy 100 najlepszych spółdzielni przyjęliśmy pięć cech. Kryterium sortowań były cztery wskaźniki, tj. dochodowość pracy, dochodowość działalności gospodarczej, wydajność pracy i indeks tworzenia wartości oraz jeden miernik - przychody ogółem na spółdzielnię.

Wybrane kryteria dla oceny sytuacji ekonomicznej spółdzielni uznaliśmy za najważniejsze, gdyż najlepiej odzwierciedlają możliwości zaspokajania potrzeb członków (wskaźniki dochodowości), jak i charakteryzują potencjał do dalszego rozwoju gospodarstw spółdzielczych (indeks tworzenia wartości, wskaźnik wydajności pracy, wielkość przychodów ogółem). Wyższe wartości wybranych wskaźników i miernika uznaliśmy za korzystne w ocenie spółdzielni, a spółdzielnia z najwyższą wartością zajmowała pierwszą pozycję w wybranym kryterium.

Ranking umożliwia również sporządzenie klasyfikacji spółdzielni (podrankingu) w zależności od ukierunkowania produkcyjnego, a więc roślinnego, zwierzęcego i wielostronnego.

Uwagi organizacyjne

W odróżnieniu od lat poprzednich, w ostatnim roku badaniami rankingowymi objęto praktycznie całą zbiorowość rolniczych spółdzielni produkcyjnych. Ankietę wysłano bowiem do 582 spółdzielni. Zwrot wypełnionych formularzy ankiet otrzymano ze 134 RSP (23% wysłanych), w tym 93 formularzy ankiet od spółdzielni biorących udział w rankingu za 2011 i 2012 r. (tj. 69%). Przetwarzaniu statystycznemu poddano 132 formularze ankiet, a ich zawartość wykorzystano do opracowania średnich wartości dla całej badanej zbiorowości spółdzielni oraz wydzielonych podgrup, co umożliwiło dokonanie krótkiej analizy wyników ich działalności.

Udziałem w rankingu bardziej były zainteresowane spółdzielnie silniejsze ekonomicznie, ale nie wszystkie. Podobnie jak w latach wcześniejszych, część z nich nie wzięła w nim udziału. Ranking za 2013 r. obejmuje więc również tylko część najlepszych spółdzielni w kraju. Nadal oczekujemy zatem jeszcze większego zainteresowania spółdzielców udziałem w następnych edycjach rankingu.

WYJAŚNIENIA I DEFINICJE (dotyczy rankingu 100 najlepszych RSP)

Poz. 2013 (kol. 1) – pozycja gospodarstwa w 2013 r. ustalona na podstawie miary syntetycznej.

Poz. 2012 (kol. 2) – miejsce gospodarstwa w rankingu za 2012 r., także w oparciu o miarę syntetyczną.

Nazwa spółdzielni (kol. 3) – skrócona nazwa spółdzielni wraz z jej siedzibą i skróconą nazwą województwa.

Ukierunkowanie produkcji (kol. 4) – określone zostało samodzielnie przez uczestników rankingu na podstawie przeważającego udziału sprzedaży określonych rodzajów produktów w sprzedaży ogółem. Wyróżniono cztery typy ukierunkowania: **I** – inne niż produkcja rolnicza; **M** – mieszane, a więc takie, w którym występowała mniej więcej równowaga produkcji roślinnej i zwierzęcej; **R** – roślinne, tzn. takie, w którym miała miejsce zdecydowana przewaga produkcji roślinnej nad zwierzęcą; **Z** – zwierzęce, tj. te, w których wyraźnie przeważała produkcja zwierzęca nad roślinną.

Wskaźnik dochodowości pracy (kol. 5) – stosunek dochodu ogólnego (zdefiniowanego w opisie do kol. 18) pomniejszonego o podatek dochodowy od osób prawnych i skorygowanego o dochód wynikły ze sprzedaży majątku do liczby pracujących członków spółdzielni.

Wskaźnik dochodowości działalności gospodarczej (kol. 7) – stosunek dochodu ogólnego do sumy przychodów: ze sprzedaży produktów i zrównanych z nimi, pozostałych przychodów operacyjnych oraz przychodów finansowych. Wartość przychodów podano w kol. 16.

Wskaźnik wartości dodanej (kol. 9) – stosunek wartości dodanej do przychodów ogółem. Wartość dodaną określono przez dodanie jej składników: dochodu ogólnego, amortyzacji, podatku rolnego i innych podatków obciążających koszty, czynszu dzierżawnego, kosztów kapitału obcego (odsetki), kosztów wynagrodzeń pracowników najemnych wraz ze świadczeniami oraz świadczenia na rzecz członków spółdzielni.

Wskaźnik płynności bieżący (kol. 11) – iloraz aktywów obrotowych, pomniejszonych o krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe i zobowiązań krótkoterminowych na koniec 2013 r.

Wskaźnik płynności szybki (kol. 12) – stosunek aktywów obrotowych, pomniejszonych o zapasy i krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe, do zobowiązań krótkoterminowych na koniec 2013 r.

Wskaźnik generowania gotówki operacyjnej (kol. 13) – stosunek nadwyżki operacyjnej netto do sumy przychodów ze sprzedaży i zrównanych z nimi, pozostałych przychodów operacyjnych (pomniejszonych o zysk ze zbycia aktywów niefinansowych) i zysków nadzwyczajnych. Nadwyżka operacyjna powstała przez odjęcie od wpływów z działalności operacyjnej wydatków na nią poniesionych. Z kolei wpływy policzono jako sumę przychodów ze sprzedaży i zrównanych z nimi, pozostałych przychodów operacyjnych (pomniejszonych o zyski ze zbycia aktywów niefinansowych) i zysków nadzwyczajnych. Wydatki natomiast uzyskano przez dodanie do kosztów działalności operacyjnej (pomniejszonych jednak o amortyzację) pozostałych kosztów operacyjnych (ale z wyłączeniem straty ze zbycia aktywów niefinansowych), strat nadzwyczajnych i obowiązkowych obciążeń wyniku finansowego.

Wydajność pracy (kol. 14) – stosunek wartości dodanej (zdefiniowanej w opisie do kol. 9) do przeciętnego zatrudnienia w 2013 r.

Przychody ogółem (kol. 16) – suma przychodów ze sprzedaży produktów i zrównanych z nimi, pozostałych przychodów operacyjnych (pomniejszonych o zysk ze zbycia aktywów niefinansowych) i przychodów finansowych.

Dochód ogólny (kol. 18) – przychody ogółem (zdefiniowane w opisie do kol. 16), pomniejszone o sumę kosztów działalności operacyjnej (bez opłaty pracy członków), pozostałych kosztów operacyjnych i kosztów finansowych, skorygowane o wyniki nadzwyczajne (zyski lub straty nadzwyczajne).

Indeks tworzenia wartości (kol. 20) – iloraz rentowności (dochodowości netto) kapitału własnego na koniec 2013 r. oraz jego kosztu. Ten ostatni ustalono jako sumę rentowności aktywów bez ryzyka oraz premii za ryzyko finansowe. Jako aktywa bez ryzyka przyjęto średnie oprocentowanie lokat bankowych złożonych na okres do dwóch lat włącznie w 2013 r. Wyniosło ono 3,32% w stosunku rocznym i było jednakowe dla wszystkich gospodarstw. Premię za ryzyko określono z kolei jako iloczyn różnicy między ww. rentownością lokat bankowych (3,32%) a oprocentowaniem długu każdego gospodarstwa (stosunek zapłaconych

odsetek w 2013 r. do sumy zobowiązań długo- i krótkoterminowych na koniec 2013 r.) i stopnia zadłużenia kapitału własnego (ww. sumę zobowiązań długo- i krótkoterminowych podzielono przez wartość kapitału własnego na koniec 2013 r.). Tylko indeks wyższy od jedności świadczy o powiększaniu wartości gospodarstwa dla jego właścicieli.

Pracujący przeciętnie w roku (kol. 22) – przeciętna liczba osób zatrudnionych w 2013 r. (członków spółdzielni i pracowników najemnych), w tym członkowie (kol. 23).

Powierzchnia użytków rolnych (kol. 24) – obszar gruntów przeznaczonych do działalności rolniczej. Obejmuje on grunty orne, trwałe użytki zielone i plantacje trwałe.

Wskaźnik bonitacji gleb (kol. 25) – syntetyczna miara jakości użytków rolnych obliczona jako stosunek powierzchni przeliczeniowej do fizycznej powierzchni tych użytków. Wskaźnik ten ustalono na podstawie „Deklaracji w sprawie podatku rolnego” oraz informacji dodatkowych o użytkach V i VI klasy.

Miernik syntetyczny (kol. 26) – suma pozycji z kolumn 6, 8, 15, 17, 21 (opis metody w tekście).

OBJAŚNIENIE SYMBOLI

- - zjawisko nie występuje lub nie ma treści merytorycznej;
- In - liczba niemianowana;
- - brak zgody na podanie nazwy przedsiębiorstwa.

Ranking przygotował zespół pracowników Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB w składzie:

Mgr inż. Marcin Adamski
Mgr inż. Adam Kagan
Prof. dr hab. Jacek Kulawik
Dr Dariusz Osuch
Mgr inż. Maria Zdzieborska

Literatura:

Rynek zbóż, stan i perspektywy. [2014]. Analizy rynkowe, IERiGŻ-PIB, Warszawa.

Rynek środków produkcji dla rolnictwa, stan i perspektywy. [2014]. Analizy rynkowe, IERiGŻ-PIB, Warszawa.

Rynek Rolny nr 6 (280) 2014. Analizy rynkowe, IERiGŻ-PIB, Warszawa.

Makowska G. i in., „Skup i ceny produktów rolnych w 2013 r.”, GUS, Warszawa 2014.